3. TILTAK

I denne delen av rapporten skal vi ta for oss tiltakene som er gjennomført i regi av Innlandsfiskeprogrammet. Kun en del av disse tiltakene blir presentert i rapporten. For en del av tiltakene presenterer vi konkrete eksempler. Disse er ikke nødvendigvis utvalgt fordi de er de klart beste. Mangfold og geografisk fordeling har vært viktige utvelgelseskriteria. I kapittel 4 vil vi samle trådene fra dette kapitlet og belyse den samlede aktiviteten i én kommune, Ringebu i Oppland.

3.1. SAMARBEID GJENNOM RÅDGIVENDE UTVALG

Innlandsfiskeprogrammet bygger først og fremst på samarbeid, både sentralt og lokalt. Gjennomføringen av programmet har skjedd i dialog og nært samarbeid med organisasjonene gjennom Rådgivende utvalg for innlandsfisk.

Rådgivende utvalg for innlandsfisk ble oppnevnt av Direktoratet for naturforvaltning i september 1991 med representanter fra Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norges Skogeierforbund, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Statskog, Norges Fjellstyresamband, Kommunenes Sentralforbund og Fylkesmannen.
Til sammen har utvalget hatt 21 møter. Tre av disse har vært lengre møter i forbindelse med studieturer og befaringer i Norge og Sverige for å se på lokal fiskeforvaltning og tiltaksarbeid. Utvalget har møtt Stortingets energi- og miljøkomite for å sette innlandsfisk på den politiske dagsorden. Medlemmene i utvalget har utviklet et utstrakt samarbeid i programperioden, og Rådgivende utvalg har hatt uvurderlig betydning for Innlandsfiskeprogrammet. I 1992 presenterte utvalget seg i brosjyren "Samarbeid om et bedre fritidsfiske", som fokuserte på behov og nytte av samarbeidet sentralt mellom organisasjonene og myndighetene, og behovet for et tilsvarende samarbeid på fylkes- og kommunenivå. I flere fylker og kommuner har det vært samarbeidsorgan med en lignende sammensetning og arbeidsmåte tilpasset de regionale og lokale forhold.
Måten utvalget har arbeidet på har dannet mønster for lignende samarbeid når det gjelder høstbare vilt- og fiskebestander. Inntil videre er Rådgivende utvalg reoppnevnt under navnet Samarbeidsrådet for Innlandsfisk. I tillegg til de opprinnelige medlemmene i Rådgivende utvalg er også Norsk Innlandsfiskelag med i Samarbeidsrådet.

ORGANISASJONENE

Organisasjonene har vært ryggraden i Innlandsfiskeprogrammet. Gjennom møtene i Rådgivende utvalg og direkte kontakt mellom organisasjonene er det skapt et godt og konstruktivt samarbeidsklima. I organisasjonene har intern informasjon og utviklingsarbeid ført til at samarbeidsånden og aktiviteten har spredd seg og dannet grunnlag for økende lokal innsats. Den enkelte organisasjon har funnet sine naturlige oppgaver og prioriteringer innenfor fiskeforvaltningen, og i tillegg er det gjennomført mange fellestiltak. Her gir vi en kort presentasjon av organisasjonene som har vært med i Rådgivende utvalg og et lite innblikk i deres innsats:

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF)

NJFF er en interesseorganisasjon for jakt, fiske og friluftsliv med 90 000 medlemmer fordelt på 20 fylkeslag og 587 lokale foreninger. Innenfor fritidsfiske har NJFF engasjert seg med stor egeninnsats i programperioden. Innsatsen er planlagt å fortsette de nærmeste årene. Fritidsfiskeprosjektet er organisasjonens største satsing på fiskesektoren med en heltidsansatt. Prosjektet videreføres i tre nye år og omfatter en rekke tiltak, bl.a. kurs og arrangementer for å stimulere og lære opp nye fiskere. For barn arrangeres egne fiskeskoler, og det er laget et tilbud til barnehage og skoler. Det er utarbeidet svært mye materiell i de ulike prosjektene.

NORGES SKOGEIERFORBUND

NSF består av 57 000 medlemmer organisert i 452 skogeierlag og 19 distriktsvise skogeierforeninger. Utmarkslagene med nær tilknytning til NSF forvalter 45% av det privateide utmarksareal i

Norge. I programperioden har NSF i samarbeid med Norges Bondelag (NB) arbeidet aktivt med å bedre organiseringen og tilretteleggingen av fisketilbudet gjennom prosjekter, kurs og utvikling av materiell. Innsatsen innen organisering har resultert i 60 nye utmarkslag og 40 fiskeadministrasjoner for felles fiskekortsalg og markedsføring. Det er også satt igang prøveprosjekter for å utvikle driftsplaner for innlandsfiskevassdrag. Innsatsen vil fortsette med vekt på utvikling av driftsplaner, lokal forvaltning og utmarksnæring.

NORGES BONDELAG

NB har 66 000 medlemmer organisert i 748 lokallag og 18 fylkeslag. NB har et tett samarbeid med NSF når det gjelder utmarksforvaltning og tiltakene gjennomføres i fellesskap.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS)

NBS har 14 000 medlemmer fordelt på 350 lokallag. NBS har deltatt på fellestiltakene til utvalget.

Statskog

Statskog, er et statsforetak som forvalter statens grunneierrett på all statsgrunn. Dette utgjør 1/3 av Norges landareal, dvs. 111 000 km². Statskog har et omfattende engasjement når det gjelder fiskeforvaltning på egne områder. I programperioden har det blitt gjennomført en betydelig tilrettelegging for fritidsfiske, også for funksjonshemmede. Det er også utarbeidet informasjonsmateriell og innført en felles fiskekortordning med familierabatt.

Norges Fjellstyresamband (NFS)

NFS er en frivillig sammenslutning av fjellstyrene i Sør- og Midt-Norge. I alt 88 av 94 fjellstyrer er medlemmer. Disse forvalter fiske i 99 prosent av statsallmenningen på til sammen 26 600 km². Fjellstyrene har vært pådrivere for å få til en bedre organisering av fiske i statsallmenningene og felles fiskekort i samarbeid med private områder. NFS har utarbeidet felles informasjon med Statskog om fiske på all statsgrunn.

KS KOMMUNENES SENTRALFORBUND

KS er kommunenes og fylkeskommunenes arbeidsgiver og interesseorganisasjon. KS har vært en pådriver i utviklingen av den lokale miljøforvaltningen.

Fylkesmannen

Miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen er Miljøverndepartementets og Direktoratet for naturforvaltnings ytre apparat i fylkene. Fylkesmannen har bidratt til gjennomføringen av programmet gjennom kurs og veiledning, som pådrivere overfor kommunene og ved fordeling av tilskuddsmidler.

FELLESTILTAK

Fellestiltakene har blitt mange og omfattende. De viktigste tiltakene er ofte de som ikke nevnes konkret, slik som planlegging, intern informasjonsspredning og samordning mellom organisasjonene. Nedenfor nevnes noen eksempler fra en imponerende liste av konkrete fellestiltak:

- Nytt opplegg for opplæring innen fiskeforvaltning med egne kurs og materiell for deltagere og ledere.
- Opplegg for lokale familiefiskedager
- Nasjonal fiskeavis med informasjon om fiske og fiskemuligheter
- Generell brosjyre om fritidsfiske
- Brosjyre om fiskeplasser tilrettelagt for funksjonshemmede
- Standardisering av informasjonsmateriell og fiskekort for lokale lag

GODE ERFARINGER MED RÅDGIVENDE UTVALG

Bjørn Kristensen i Norges Skogeierforbund (NSF) har vært leder i Rådgivende utvalg for innlandsfisk. Han har gode erfaringer med arbeidet i utvalget og samarbeidet mellom organisasjonene.

-Fra Direktoratet for naturforvaltnings side var intensjonen at utvalget skulle være et organ der representanter fra både forvaltningen og organisasjonene møttes og samarbeidet om innlandsfiske, og der representantene skulle gi råd til innsatsen i programmet, sier Kristensen. Etter hvert begynte utvalget selv begynte å lage produkter og gjennomføre tiltak. Vi ble med andre ord et organ som begynte å gjøre jobben selv, sier Kristensen, som mener utvalgets måte å fremme tiltak på har fungert svært godt.

Av tiltak som er gjennomført i utvalgets regi, nevner Kristensen brosjyren "Fiske for alle" og Fiskepermen. Etter at arbeidet ble lagt på is en periode, er dessuten standardiseringen av fiskeinformasjon kommet i gang igjen.

- Utvalget har bestått av åtte–ni personer fra nokså forskjellige institusjoner. Likevel har samarbeidet gått bra?

- Ja, vi har hatt forbausende få samarbeidsproblemer, bekrefter Kristensen. - Vi har diskutert og vært uenige, men samarbeidet har kan hende vært berget av at vi har trukket inn lite politikk. Positivt har det også vært at utvalget har bestått av fagpersoner med godt kjennskap til innlandsfisk og fiskeforvaltning og som var innstilte på samarbeid. I stedet for å se oss blind på uenighetene har vi heller fokusert på de tingene vi kan enes om, og det er tross alt de fleste sakene.

Kristensen mener rådet har ført til bedre og mer tillitsfullt samarbeid mellom DN og organisasjonene. Det samme gjelder også for samarbeidet mellom organisasjonene og fylkene.

Samarbeidet i Rådgivende utvalg videreføres gjennom DNs nye prosjekt om Lokal forvaltning av de utnyttbare vilt- og fiskebestandene og gjennom Samarbeidsrådet for innlandsfisk.

Medlemmene i Rådgivende utvalg for innlandsfisk på befaring i Engerdal. Foto: Jostein Skurdal.

-Hvilke potensiale har denne samarbeidsmåten for framtida?

-Det er fortsatt behov for samarbeid mellom organisasjonene og mellom organisasjonene og den offentlige fiskeforvaltningen. En god fiskeforvaltning krever at alle ledd i forvaltningen kan arbeide mot felles mål, understreker Kristensen. - Men her er det mange skjær i sjøen. Det oppstår ofte interessemotsetninger mellom f. eks. grunneiere som ser på fisket som næringsgrunnlag og sportsfiskere som er interessert i et best mulig fiske til en rimelig pris. Det verste som kan hende er at det går "politikk" i fiskeforvaltningen, så partene blir mer opptatte av å bekjempe hverandre enn å arbeide for felles forvaltning til glede for alle. I Rådgivende utvalg har de ulike partene hatt felles forståelse for syn og behov. Derfor ble samarbeidet godt, og vi oppnådde resultater til felles nytte og glede.

3.2. KURS I FISKEFORVALTNING

Et viktig mål med Innlandsfiskeprogrammet var å gi lokale lag og foreninger større ansvar for forvaltningen av innlandsfisk. Dette forutsatte en aktivisering av lokale aktører i forvaltningen med økt kunnskap og motivasjon i forhold til oppgavene.

Innen lokal fiskeforvaltning er det fokusert mer og mer på oppgaver som ikke har så lang tradisjon i lokalmiljøet, som f. eks. tilrettelegging for fritidsfiske og vern av fiskestammer. De siste årene har dessuten de offentlige bestemmelsene for lokalt fiskestell gjennomgått store endringer.

For å sikre en faglig forsvarlig forvaltning var det derfor nødvendig å satse på grundig opplæring. Også den kommunale miljøreformen førte til et stort behov for opplæring blant de nytilsatte miljøvernkonsulentene. En oversikt fra Kommunenes Sentralforbund viste at

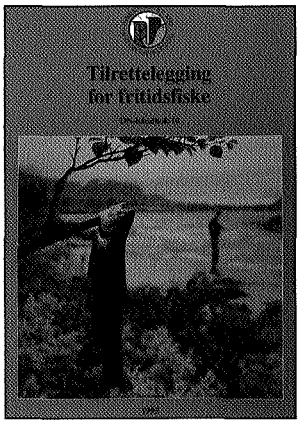
mange hadde liten eller ingen bakgrunn i lokal fiskeforvaltning og fiskeøkologi.
Det ble derfor utviklet et eget materiell som grunnlag for kursaktivitet, og arbeidet med felleskurs ble prioritert. På kursene skulle kunnskapsgrunnlaget styrkes, og miljøvernkonsulenter, rettighetshavere og fiskere skulle møtes til felles diskusjon.

Materiell

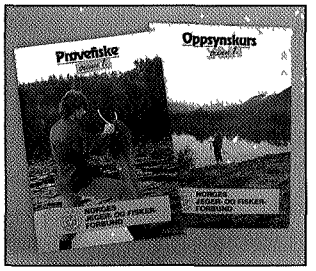
Kursmateriellet skulle ivareta to viktige funksjoner: Det skulle brukes til kurs og opplæring og dessuten tjene som oppslagsverk for lokal fiskeforvaltning.
Materiellet måtte derfor inneholde en god og oversiktelig beskrivelse av de ulike fiskestelloppgaver i lokalmiljøet.

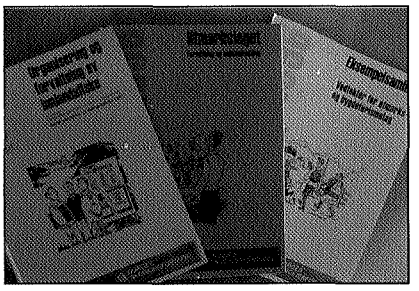
Fiskepermen og Kursledерpermen ble utarbeidet av Rådgivende utvalg med tanke på felles, lokal kursvirksomhet. Målgruppen er personer som arbeider med praktisk fiskeforvaltning på lokalt og regionalt nivå. Fiskepermen er en oppslagsperm for det praktiske arbeidet i fiskeforvaltningen, i tillegg til å være grunnlag for kurs. Hvert kapittel består av en kort teoretisk innføring i det aktuelle emnet, med henvisninger og vedlegg.
Kursledерpermen retter seg direkte mot kursarrangører og lokale fiskeforvaltere. Her er det forslag til kursopplegg og dessuten lysark til kursbruk. Både Fiskepermen og Kursledерpermen er ringpermer som kan suppleres med egne notater og nytt stoff.
Fiskepermen ble trykket i 3000 eksemplarer. Den ble sendt til alle landets kommuner. Videre ble den sendt til fylkeslag av NJFF, NSF, NBL, fjellstyrene og Statskog og dessuten til Fylkesmannen i alle fylker. NJFF har dessuten solgt 1500 eksemplarer til selvkost. Permen er hovedsaklig brukt av miljøvernleder og lokale foreninger. En undersøkelse av bruksområdene viser at permen er hyppig brukt i forbindelse med kurs, informasjonsvirksomhet, som oppslagsverk og i planlegging av prosjekter innenfor fiskeforvaltning.

Tilrettelegging for fritidsfiske: DN-håndbok 10 ble utgitt i 1995. Håndboka bygger på fem hefter som ble sendt ut årlig sammen med søknadskjema for fiskefondet. Her gis det råd om planlegging og gjennomføring av tilrettelеggingstiltak som f. eks. fiskekort, informasjon og fysisk tilrettelegging. Håndboka omhandler også driftsplanlegging og organisering. Målgrupper er grunneiere, organisasjoner og kommunale organer.

Prøvefiske trinn 1 og Oppsynskurs trinn 1 er hefter utgitt av NJFF i 1994. Prøvefiske trinn 1 danner basis for kurs i fiskestell, mens Oppsynskurs trinn 1 i hovedsak retter seg mot mennesker som ønsker oppsynsoppgaver.
Heftene legger opp til fire-fem samlinger, der det skal gis en teoretisk innføring i emnet. For prøvefiskekurset er dessuten to-tre samlinger tenkt som praktisk gjennomføring av innsamling og prøvetaking ute. I begge kursheftene avsluttes hvert kapittel med spørsmål til diskusjon. Heftene er godkjent som studieopplegg av Studieforbundet Natur og Kultur.

Organisering og forvaltning av innlandsfiske, Utmarkslaget - Forvaltning og saksbehandling og Eksempelsamling - Vedtekter for utmarks- og bygdeturismelag er utarbeidet i 1996 av Norges Skogeierforbund (NFS) i forbindelse med prosjektet "Bedre utnyttelse av innlandsfiske".
De tre heftene inneholder nyttig informasjon for grunneiere og utmarkslag, bl. a. med tanke på lovverk, grunneierens rolle i fiskeforvaltningen, framgangsmåte ved organisering, arbeidsoppgaver, tips til møteteknikk og styrefunksjoner mm. Heftene inneholder også forslag til vedtekter og en god del eksempler på vedtekter fra ulike lag.

ØYVIND FJELDSETH (NJFF):
- Viktig at brukere og rettighetshavere møtes på felles kurs

- Målet med samarbeidskursene er at rettighetshavere, fiskerforeninger og kommunal fiskeforvaltning skal få nødvendig kunnskap til å møte utfordringene innenfor lokal forvaltning av fiskeressursene, sier Øyvind Fjeldseth i Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF).

Han tilføyer at med en så vid og sammensatt målgruppe er det en utfordring å finne et kurskonsept som passer for alle. Mens NJFF'erne er mest opptatt av det biologiske aspektet og av et rimelig og godt fiske, er rettighetshaverne ofte mer opptatt av organisering av fiske og den økonomiske utnyttelsen av fiskeressursen.

- Til tross for at innfallsvinkelen kan være ulik, er det likevel en stor fordel at begge gruppene møtes for å diskutere og belyse felles interesseområder. Deltakere kan ha utbytte av hverandres synsvinkler, og også for kursarrangører er det fruktbart å få tilbakemeldinger fra andre enn den tradisjonelle "menigheten", framholder Fjeldseth.

Kurssamarbeidet mellom NJFF og NSF skal fortsette, og Fjeldseth ser lyst på framtida til disse kursene:

- Denne kurstypen er viktigere enn noensinne, ikke minst sett i lys av miljømyndighetenes ønske om lokal deltakelse i forvaltningen av fiskeressursene og arbeidet med lokal forvaltning av de høstbare vilt- og fiskeressursene.

Kursene inneholder både praktiske og administrative emner.

Fisketiltak
Prøvefiske
Ferskvannsøkologi og fisketiltak
Forvaltning av fiske og organisering
Biologiske fisketiltak
Brukertiltak
Gruppeoppgaver om driftsplanlegging
Søknader og finansiering

FISKETILTAKSKURS I SELBU: TILRETTELAGT FISKE OG BEDRE FISKEKVALITET

I løpet av 1996 ble det holdt 12 fisketiltakskurs i regi av Sør-Trøndelag Skogeierforening. De fleste var todagerskurs for enkeltgrunneiere eller medlemmer av fiskeutvalg i lokale grunneierlag. Ett kurs ble avholdt i Selbu 17. og 18. september 1996. Her samarbeidet skogeierforeninga med det kommunale "Selbuprosjektet", et fireårig prosjekt der intensjonen er å videreutvikle utmarksnæringa i kommunen.

- Å arrangere fisketiltakskurs er en nødvendighet på vegen mot større fiskeforvaltningsansvar for rettighetshaverne, poengterer kursleder Arnold Hamstad i Sør-Trøndelag Skogeierforening. Han benytter Fiskepermen som kursmateriale, i tillegg til eget stoff.

Odd Fuglem er leder i Solem, Amdal og Dragsten Fiskerlag. Kurset i Selbu var hans første fisketiltakskurs, og han synes han fikk mye igjen for å delta.

-Det var svært interessant å være med på å finne tiltak for å få bedre fiskekvalitet i fiskevatna, sier han.

Foreløpig ble to vatn valgt ut; Rimtjønna og Halvfartjønna. Dette er vatn som er lett tilgjengelig både fra Selbu og Trondheim. Prøvefiske viste at det er svært mye småfisk i vatna. Når kursledere og fiskerlag senere tar en gjennomgang av resultatene fra prøvefisket, tror Fuglem at stenging av gytebekker kan være et aktuelt tiltak.

-Hva er fiskerlagets mål med kurset?

-Det er å få bedre fisk i vatna, noe som forhåpentligvis vil gi økt salg av fiskekort og større oppmerksomhet om det Fiskerlaget har å tilby, sier Fuglem og tilføyer at laget har planer om å sette opp benker og en tømra bu ved ett av vatna.

Registreringene i etterkant av prøvefisket viste at det er mye småfisk i vatna, fastslår leder i fiskerlaget Odd Fuglem (t.v.) og Bjarne Dragsten. Foto: Hans Morten Aas

Stenging av gytebekker er derfor et tiltak medlemmene av Solem, Amdal og Dragsten Fiskerlag vurderer (bildet til høyre) Foto· Hans Morten Aas